

ОСОБЛИВОСТІ ПОРУШЕННЯ НОРМ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ У РОМАНІ «МУР» А. ЛЮБКИ

У статті проаналізовано порушення мовних норм у творі А. Любки «МУР». Розглянуто вживання нецензурної лексики, фемінітивів, варваризмів і вульгаризмів на прикладі мовлення головних персонажів. Досліджено функції вживання обценної лексики у тексті.

Ключові слова: табу, фемінітиви, негативна конотація, позитивна конотація, експресивність.

The article analyzes the violation of language norms in A. Liubka's novel "MUR". The use of obscene vocabulary, feminine gender, barbarisms and vulgarisms on the example of the main characters' speech is considered. The functions of the use of obscene vocabulary in the text are investigated.

Key words: taboos, femininities, negative connotation, positive connotation, expressiveness.

У школі ми сприймаємо письменників як освічених людей, обізнаних у всіх сферах і найголовніше — з ідеальною літературною мовою. Насправді, це суцільний стереотип, який нам нав'язували, навіть через образ самого Т. Шевченка і його ідеальність. У сьогоднішній літературній мові уже давно відійшла від табуйованості, цензури, адже з'являються нові автори, які у своїх творах не соромляться писати про непристойні для суспільства речі, описувати події, використовуючи ненормативні елементи. По-перше, письменники прагнуть викоринити стереотип про

ідеальність нашої мови, якою можна описувати лише материнство і любов до рідного краю. По-друге, письменники прагнуть ввести в літературу новизну і реальність, яка буде близька читачеві, тому описують події і демонструють героїв, які схожі з реальними людьми, як поведінкою, так і мовою. Попри активні дискусії щодо нецензурної лексики і її проривність у сучасних українських творах, евокується те, як предки вживали лайку декілька століть тому. Твори «Енеїда» І. Котляревського та «Кайдашева сім'я» І. Нечуча-Левицького — зразки вживання ненормативної мови в давнину, адже твори датовано XVIII–XIX ст.

У творі «МУР» А. Любка подає усі притаманні ознаки сатиричного твору: пафосні стереотипи і гіперболи. У творчості письменник не сприймає жодних табувань, головний персонаж виконує інколи неприпустимі дії і не отримує за це певні наслідки. Ці події відтворюються крізь призму сміху, що притаманно багатьом працям письменника.

Оскільки у тексті майже немає жіночих діалогів, у творі не вживається нецензурна лексика вустами жіночих персонажів. Тому аналіз мовлення акцентуємо саме на діалогах головних героїв твору — Романа та Павла.

Автор класифікує людей досить стереотипними твердженнями. Головний герой, що має філологічну освіту, виступає за вживання фемінітивів і навіть насаджує цю думку своєму сусідові Павлу. Той, своєю чергою, заміняє рід слова з жіночого на чоловічий, не дотримуючись правил вживання закінчень: «Ти, сук, навіть малу студентку трахнув» [1, с. 132].

Герой Павло частотно вживає слово *баба*. Розглянемо різні контексти. Часто словом *баба* називають нерішучих, слабких боязких чоловіків. У контексті нашого твору: «Словом, хитра баба» [1, с. 116] — ідеться про зневажливу форму слова *жінка*. Вживається з прикметником, що має негативну конотацію. Виліваючи певні емоції, герой назвав касирку, яка попри свою необізнаність назвала адресу місце проживання головного

героя, йобнута: «Знають, я от щойно чув, як їм ця йобнута касирка все розповіла» [1, с. 171]. Слово вжито в негативній конотації з метою схарактеризувати жінку з поганого боку. Так само у цій ситуації Роман вжив слово *сволота*, яке є вульгаризмом жіночого роду, проте у цьому контексті герой звертається не до конкретного персонажа конкретної статі, тому слово має негативну конотацію, проте нейтральний рід: «Але якась сволота із села розказала їм, що бачили трембіту в машині з наклейкою “Преса”» [1, с. 171].

Чоловіків автор описує радше у негативному амплуа: «Про цього мудака» [1, с. 100], «Вибере debilів» [1, с. 28], «...Цей лисий хуй...» [1, с. 96], «Гандон він рідкісний» [1, с. 99], «...Увазі гандона-контрабандиста» [1, с. 100], «Де ідіотів вистачає» [1, с. 104], «А чоловіки-скотиняки» [1, с. 122], «...Ти, звісно, хуй рідкісний...» [1, с. 131].

У доповіді хотіла б проаналізувати вживання фемінітивів у творі. Фемінітиви використовуються у насмішливій формі з негативними емоціями, через образ певної дівчини: «Хуйкиця – це була б дуже точна її характеристика» [1, с. 135]. «Це повідомлення так і не полетіло через супутник на телефон тієї хвюдині» [1, с. 8]. Усі фемінітиви, які вживає Павло, використано у неправильній формі, наприклад: *архітекториня*, *членкиня*, *фразеологиня*, *спорткиня*, *екстрасенсиня*, *держслужбовкиня*, *медсестриня*. Фемінітиви творимо від слів чоловічого роду з використанням суфіксів -к-, -иц-, -ин-, -ес-. Тому, до прикладу, для створення фемінітива від слова *архітектор* додаємо суфікс -к- і в результаті отримуємо *архітекторка*, а не *архітекториня* з неправильним закінченням -иня. Те саме стосується і інших уживаних слів.

Вжито й фемінітиви, яких не існує і форма яких не може бути правильною через неможливість їх утворення, наприклад *ідіотиня*.

Не можна точно сказати, щодо якого певного персонажа вживається позитивна чи негативна конотація, адже до най-

ближчих людей і знайомих герої можуть звертатись нецензурною лексикою як і у позитивному, так і у негативному контексті.

Єдина жіноча героїня твору, яку описував персонаж і щодо якої не вживалась ненормативна лексика, — Регіна, що працювала у поліції. Усіх інших жінок, про яких розмовляли чоловіки, вони або описували у сексуальному ненормативному амплуа, використовуючи лайку, або ж обговорювали їхню поведінку та зовнішність із нотками обценної лексики.

У творі А. Любки персонажки зображені радше з негативною конотацією, інколи описані не існуючими літературними словами, які підкреслюють і узагальнюють їхні найбільшу ваду або рису.

Варто згадати про варваризми, які досить часто використовуються у тексті, а саме у діалогах персонажів. «Лептон на ліжках у ліжку» [1, с. 9] — тут автор навіть не вдався до перекладу. Зазначимо, що без перекладу певного варваризму ми можемо зрозуміти його значення. Важливо, що А. Любка вживає варваризми у цьому творі, щоб показати героя, який обізнаний у багатьох сферах і достатньо володіє іншими мовами.

Слова, написані кирилицею, мають таке семантичне значення: *лептон* — ноутбук, портативний персональний комп'ютер; «*тільки гардкор*» [1, с. 33] — тяжкий; «*палець лайканням*» [1, с. 39] — уподобання певної інформації у соціальних мережах.

Варваризми і слова іншого мовного походження виступають у творі для створення близької для читача мови, особливо молодих людей, які згадані вирази вживають у діалогах щодня. Слова виражають нейтральне значення.

Отже, А. Любка використовує нецензурну лексику у своїх творах із метою додати експресивності діалогам своїх персонажів.

Список використаних джерел

---

1. Любка А. Малий український роман. Чернівці : Meridian Czernowitz, 2020. 208 с.